

**РЕГІОНАЛЬНА ПРОГРАМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ**

В роботі розглянуто поняття «соціально-екологічна безпека», яке трактується як складне системне утворення, що гарантує безпеку функціонування навколишнього середовища та мінімізацію техногенно-екологічних загроз життєдіяльності суспільства в межах відповідної територіально-адміністративної одиниці регіонального рівня.

A concept is in-process considered «socially-ecological safety», which is interpreted as difficult system education which guarantees safety of functioning of environment and minimization threats of vital functions of society within the limits of the proper territorial administrative unit of regional level.

Ключові слова: соціально-екологічна безпека, безпека навколишнього середовища, техногенно-екологічна загроза життєдіяльності.

Key words: socially-ecological safety, safety of environment, technical and ecological threat of vital functions.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Предметом нашого дослідження виступає одна з важливих складових безпеки життєдіяльності населення – соціально-екологічна безпека.

Водночас це поняття входить в систему загальної екологічної безпеки, під якою, як правило, розуміють, в першу чергу, безпеку функціонування навколишнього середовища, а вже потім відсутність екологічних загроз людській життєдіяльності. По-друге, соціально-екологічна безпека є складним і структурованим явищем, а також має яскраво виражений процесуальний характер, галузеву специфіку і характерні регіональні особливості ми пропонуємо за об'єкт нашого дослідження визнати регіональну систему соціально-екологічної безпеки (СЕБ).

Регіональна система СЕБ трактується нами, як складне системне утворення, що гарантує безпеку функціонування навколишнього середовища та мінімізацію техногенно-екологічних загроз життєдіяльності суспільства в межах відповідної територіально-адміністративної одиниці регіонального рівня.

Водночас, соціально-екологічна безпека, як процесуальне явище – це відсутність дій, станів і процесів, які прямо чи опосередковано призводять до суттєвих збитків і шкоди життєдіяльності або здоров'ю населення з боку техногенної підсистеми суспільства і несприятливих природних явищ, що відбуваються внаслідок впливу антропогенної діяльності на довкілля. Тому функціонування системи соціально-екологічної безпеки слід розглядати в контексті життєдіяльності населення (або суспільства в цілому).

Аналіз останніх досліджень і публікацій у яких започатковано розв'язання проблеми. Розгляду програмних засад і визначенню стратегічних напрямків забезпечення соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення присвячені роботи вітчизняних вчених: Андрейцева В.І., Адаменко О.М., Білявського Г.О., Данилишина Б.М., Дорогунцова С.І., Мельника Л.Г., Михайлюка О.Л., Навроцького В.М., Саталкіна Ю.М., Семенова В.Ф., Толстоухова А.В., Хилька М.І., Шевчука В.Я. та інших.

Цілі статті. Мета статті спрямована на дослідження функціонування і організації регіональної системи СЕБ. Ми пропонуємо розглянути основні

програмні підходи до оптимізації організації і управління соціально-екологічною безпекою життєдіяльності населення і визначити стратегію розвитку регіональної системи СЕБ, спрямовану на забезпечення соціально-екологічної стабільності регіону та мінімізацію загроз, що несуть небезпеку для життєдіяльності населення в межах тої чи іншої території.

З цієї метою ми вважаємо за необхідне розробити основні концептуальні підходи до комплексної цільової програми соціально-екологічного розвитку регіону, яка і буде спрямована, перш за все, на забезпечення соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення регіону. Лише ефективний державний механізм регулювання у сфері охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки населення усуне існуючі протиріччя, що неминуче виникають в процесі соціально-економічного розвитку регіонів. Впевнені, що безпечна життєдіяльність населення є важливим базисом, умовою і водночас запорукою успішності соціально-економічного розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-екологічний характер природоохоронної діяльності, гуманітарно-екологічна спрямованість реагування на надзвичайні природні і техногенні ситуації, антропо-екологічний зміст безпеки життєдіяльності населення – все це можна розглядати як окремі грані (аспекти) соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення. Такий широкий спектр вирішення проблем соціально-екологічної взаємодії повинен передбачати неординарні та досить нетрадиційні підходи до регулювання і управління сферою безпеки життєдіяльності населення в контексті забезпечення, гарантування і реалізації соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення.

В нашому випадку стратегічні цілі досягнення поставленої мети полягатимуть в реалізації соціально-екологічної політики спрямованої, перш за все, на соціально-екологічну стабільність регіону. Саме стабільність гарантує відсутність серйозних негативних впливів довкілля на людину, відсутність загроз природного і техногенного характеру, що можуть суттєво вплинути на життєдіяльність населення регіону і, врешті-решт, забезпечуватиме стійкість усієї територіальної соціально-екологічної системи через сталу соціально-екологічну ситуацію. Усі ці функціонально-динамічні явища і процеси в разі своєї стабільності створюють передумови для сталого розвитку суспільства.

Соціальна, гуманітарна і антропо-екологічна спрямованість соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення є пріоритетною при розв'язанні існуючих протиріч між економічним зростанням, соціальною стабільністю і екобезпечним розвитком. Соціально-екологічна захищеність особистості, населення і суспільства, відповідність їх санітарно-гігієнічних, виробничих і побутових умов проживання соціально-екологічному стану довкілля, який гарантує мінімізацію стихійних лих і катастроф – ось мета державної політики в сфері безпеки життєдіяльності людини. Головне завдання такої політики – це пошук шляхів, механізмів і засобів нейтралізації і подолання негативних тенденцій, які становлять реальну загрозу для нормального існування суспільства і можуть реалізувати потенціал конфліктності, закладений в соціально-природній взаємодії.

Розгляду визначення сутності і типології стратегій спрямованих на забезпечення безпеки в контексті сталого розвитку присвячена робота вчених Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України [4]. Зокрема, в ній під стратегією забезпечення еколого-економічної безпеки розуміється програма дій суб'єкта, які спрямовані (орієнтовані, націлені) на досягнення відповідної мети

(вирішення проблеми): усунення існуючих або запобігання виникнення можливих загроз; запобігання впливу існуючих або можливих загроз на предмет безпеки; відновлення (компенсацію) нанесеного збитку.

Підтримання соціально-екологічного стану в рамках відповідних параметрів, досягнення соціально-екологічної стабільності і тим самим соціально-екологічної безпеки життєдіяльності цілком логічно повинно досягатися цілеспрямованою діяльністю людей. На думку Толстоухова А.В. та Хилька М.І. така діяльність, що виражається в певних заходах, може бути названа **“екологічним забезпеченням”**. На їх думку, екологічне забезпечення – це комплекс заходів організаційно-технічного, соціально-економічного характеру, правового регулювання та інших, які спрямовані на збереження і відновлення якості природного середовища, а також забезпечення високої якості життя людей в процесі функціонування народногосподарських, культурно-побутових, військових та інших об’єктів і структур [5]. А метою екологічного забезпечення є досягнення певного рівня екологічної безпеки, що є можливим лише у разі проведення доцільної екологічної політики.

Отже, це лише підтверджує нашу попередню думку. Тому ми вважаємо за доцільне використати один з найбільш дієвих для досягнення соціально-екологічної стабільності, і що дуже важливо – урегульований вітчизняним законодавством програмно-цільовий підхід для соціально-екологічного забезпечення сталого і безпечного розвитку суспільства. Застосовуючи його на практиці, ми отримаємо можливість реалізації основних цілей соціально-екологічного розвитку регіону. А в кінцевому результаті, зможемо стабілізувати соціально-екологічну ситуацію в регіоні через реалізацію соціально-екологічного забезпечення життєдіяльності населення регіону.

Закон України “Про державні цільові програми” передбачає, що державною цільовою програмою вважається “...комплекс взаємопов’язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв’язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюється з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за термінами виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням” [1].

На регіональному рівні, як бачимо з тексту “Основних напрямків державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки” такі програми можна розробляти для окремих адміністративно-територіальних одиниць з метою подолання будь-яких проблем соціально-екологічного розвитку регіону [2]. Порядок розробки, погодження та затвердження державних, регіональних та місцевих екологічних програм визначається Положенням про порядок розробки екологічних програм, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1993 року №1091 [3].

В системі нормативно-правових актів в сфері охорони довкілля і екологічної безпеки також потрібно передбачити, для реалізації основних напрямів регіональної екологічної політики в сфері соціально-екологічної безпеки населення можливість розробки комплексних регіональних соціально-екологічних програм. Останні дозволять узгодити різновідомчі інтереси задля досягнення загальної мети – соціально-екологічної стабільності.

Отже, під **регіональною соціально-екологічною програмою** ми розуміємо комплекс взаємоузгоджених галузевих заходів в сфері охорони довкілля, охорони

здоров'я населення і сфері охорони праці, що здійснюються в межах певної території і спрямовані на реалізацію державної соціально-екологічної політики заради забезпечення безпеки життєдіяльності населення регіону (однієї або кількох адміністративних областей).

Реалізовуватись регіональні соціально-екологічні програми повинні через місцеві (районні, міські, сільські) програми (плани дій, проекти і окремі заходи), які також повинні мати комплексний соціально – екологічний характер. Зміст цих програм (планів, проектів, заходів) потрібно розглядати через засоби масової інформації і затверджувати на місцевих громадських слуханнях (від окремого будинку або вулиці до окремого населеного пункту або адміністративного району).

Висновки. Таким чином, основна спрямованість (мета) таких програм буде полягати в науково обгрунтованій і узгодженій з громадськістю соціально-екологічній діяльності, основні напрями якої найлегше розглянути у вигляді дерева цілей соціально-екологічного розвитку регіону спрямованого на досягнення соціально-екологічної стабільності життєдіяльності населення. Це дозволить визначити стратегічні пріоритети в реалізації регіональної соціально-екологічної політики.

Література

1. Закон України “Про державні цільові програми” від 23.06.2004 № 2534-XII.
2. Постанова Верховної Ради України “Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки” від 5 березня 1998 р., №188/98-ВР.
3. Постанова Кабінету Міністрів України “Положення про порядок розроблення екологічних програм” від 31.12.1993р. - № 1091.
4. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України/Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І. Міщенко В.С. та інші. К.: РВПС НАНУ, 1999. – 716 с.
5. Толстоухов А.В., Хилько М.І. Екобезпечний розвиток: пошук стратегем. – К.: Знання України, 2001. – 333 с.